

Міжнародне гуманітарне право

Інформаційна довідка

Зміст

Ключові поняття міжнародного гуманітарного права	2
Джерела міжнародного гуманітарного права	7
Основоположні принципи міжнародного гуманітарного права	9
Статуси окремих категорій осіб	
Комбатанти та некомбатанти	13
Незаконні комбатанти	14
Цивільні особи	15
Військовополонені	16
Зниклі безвісти та загиблі	17
Міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини	18
Механізми притягнення до відповідальності	
Міжнародний кримінальний Суд	19
Міжнародний суд ООН	21
Універсальна юрисдикція	22
Особливості розслідування воєнних злочинів відповідно до національного законодавства	23
Міжнародні договори у сфері міжнародного гуманітарного права, стороною яких є Україна	25

Ключові поняття у міжнародному гуманітарному праві

Міжнародне гуманітарне право (МГП)

галузь міжнародного права, яка своїми нормами **обмежує застосування сили в умовах збройного конфлікту** через:

- захист осіб, які не беруть участі або припинили брати участь у воєнних діях;
- обмеження засобів ведення війни, зокрема озброєнь, і методів ведення бою, наприклад застосування окремих видів військової тактики.

Міжнародний злочин

це дія, загально визнана як злочинна, яка викликає міжнародне занепокоєння, **посягає на основи існування держав, підриває загальні принципи міжнародного права, а також загрожує міжнародному миру і безпеці**, і з якихось поважних причин не може бути залишена в виключній юрисдикції держави, яка мала б контроль над нею за звичайних обставин.

Воєнні злочини

- серйозні порушення Женевських конвенцій 1949 року, а саме умисні вбивства, катування, спричинення страждань, депортація населення, взяття заручників;
- інші серйозні порушення законів і звичаїв війни (умисні напади на цивільне населення та об'єкти, персонал і транспорт гуманітарної допомоги, вбивство і поранення комбатантів, що склали зброю, неналежне використання прапора ворога, умисні напади на релігійні, культурні, історичні об'єкти, шпиталі, заява про те, що пощади не буде, розграбування міст), тощо (передбачені ст. 8 Римського статуту Міжнародного кримінального суду). РФ скоює саме воєнні злочини.

Військові злочини

передбачені Кримінальним кодексом України правопорушення **проти встановленого порядку несення або проходження військової служби**, вчинені військовослужбовцями, а також військовозобов'язаними та резервістами під час проходження зборів (ст. 401 Кримінального кодексу України). Зокрема:

непокора, невиконання наказу, опір начальників, дезертирство, ухилення від військової служби, викрадення зброї, пошкодження, втрата військового майна, добровільна здача в полон, мародерство, погане поводження з військовополоненими.

Злочини проти людяності

будь-яке із наступних діянь, за умови що вони скоюються **у рамках широкомасштабного чи систематичного умисного нападу на будь-яких цивільних осіб**, зокрема *вбивство, винищення, рабство, депортація чи насильницьке переміщення, ув'язнення, катування, сексуальні злочини, переслідування групи за певними ознаками, насильницьке зникнення людей, злочин апартеїду*, інше (ст. 7 Статуту Міжнародного кримінального суду).

Геноцид

дії, які вчиняються **з наміром знищити** повністю або частково будь-яку **національну, етнічну, расову чи релігійну групу** як таку через: вбивство членів цієї групи; спричинення серйозних тілесних ушкоджень членам такої групи; навмисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, які розраховані на повне або часткове фізичне знищення; заходи, розраховані на запобігання дітородіння в середовищі такої групи; насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу.

Злочин агресії

планування, підготовка, розв'язання чи виконання особою, що здійснює фактичний контроль чи управління політичними або військовими актами держави, акту агресії, який за своїми природою, тяжкістю та розміром становить очевидне порушення Статуту ООН (ст. 8 bis Статуту Міжнародного кримінального суду).

Акт агресії

використання **збройних сил державою проти суверенітету, територіальної цілісності чи політичної незалежності іншої держави** чи в будь-який інший спосіб, несумісний з положеннями Статуту ООН. Зокрема, *вторгнення, бомбардування, блокада, напад збройних сил, надсилання найомників, озброєних груп, надання державою території державі-агресору для актів агресії* (резолюція ГА ООН 3314 (XXIX) від 14.12.1974).

Ефективний контроль

здійснення юрисдикції держави **поза межами власної території у формі контролю над територією** (частиною території) іншої держави **через військову, політичну, економічну та інформаційну підтримку власних збройних сил чи формувань на місцях**. Держава, яка здійснює ефективний контроль, за загальним правилом, **відповідає за дотримання прав і свобод людини на відповідній території**.

Загальний контроль

здійснення **контролю державою над організованими збройними групами**, які діють в умовах збройного конфлікту на території іншої держави, **через фінансування та оснащення таких груп**, планування та нагляд за військовими операціями, які вони реалізують.

МС ООН (Міжнародний суд ООН)

головний судовий орган Організації Об'єднаних Націй, юрисдикція якого визначена Статутом та полягає у дослідженні фактів **порушень державами своїх міжнародних зобов'язань**.

МС ООН може розглядати справу лише у тому випадку, якщо відповідні держави спору визнали юрисдикцію Суду. Штаб-квартира - м.Гаага, Нідерланди.

МКС (Міжнародний кримінальний Суд)

постійно діючий орган, уповноважений здійснювати юрисдикцію **відносно осіб, відповідальних за найтяжчі міжнародні злочини**, що викликають стурбованість міжнародної спільноти, визначені у Римському статуті МКС, доповнюючи національні системи кримінального правосуддя.

Женевські конвенції 1949 року

збірна назва для 4 міжнародних багатосторонніх договорів, спрямованих **на захист жертв збройних конфліктів** від 12.08.1949. Серед них: Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у регулярних арміях, Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих і осіб, що постраждали в корабельних аваріях, зі складу збройних сил на морі, Конвенція про поводження з військовополоненими, Конвенція про захист цивільного населення під час війни.

МЗК (збройний конфлікт міжнародного характеру)

1. **оголошена війна** чи будь-який інший збройний конфлікт, що може виникнути **між двома і більше державами**, навіть якщо стан війни не визнаний однією з них;
2. випадки часткової або повної **окупації території держави**, навіть за відсутності збройного опору (спільна ст. 2 Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12.08.1949).

НМЗК (неміжнародний збройний конфлікт)

тривалі та інтенсивні збройні зіткнення на території держави **між урядовими збройними силами і організованими збройними формуваннями або між організованими збройними формуваннями**.

До неміжнародного (внутрішнього) збройного конфлікту належать такі ситуації, коли:

- у межах території однієї держави починаються чітко визначені воєнні зіткнення між збройними силами та іншими організованими збройними формуваннями або між організованими збройними формуваннями;
- організовані збройні формування здійснюють контроль над частиною території держави, який дає їм можливість вести безперервні та узгоджені воєнні дії.

Універсальна юрисдикція

принцип, відповідно до якого **національні суди можуть здійснювати переслідування за найтяжчі міжнародні злочини, вчинені іноземними громадянами на чужій території**, керуючись тим, що такі злочини завдають шкоду усій світовій спільноті і порушують міжнародний порядок.

У тому числі, цей механізм можуть використовувати **міжнародні слідчі групи, тобто об'єднання слідчих різних національних правових систем** для притягнення винних до відповідальності.

Окупація

зайняття збройними силами однієї держави **частини або всієї території іншої держави без отримання суверенних прав на неї**.

Окупація має місце у випадку:

- захоплення збройними силами іноземної держави певної території без згоди національного уряду, який діє на цій території;
- легітимний уряд не має ефективного контролю над цією територією та не може ефективно функціонувати належним чином;
- іноземні сили мають змогу контролювати територію або частину цієї території.

Дерогація (відступ від зобов'язань)

окремі документи, які діють у сфері міжнародного права прав людини, передбачають для держав-учасниць **можливість відступу від взятих на себе зобов'язань в умовах надзвичайної ситуації**. Наприклад, стаття 15 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод передбачає, що *“під час війни або іншої суспільної небезпеки, яка загрожує життю нації, будь-яка Висока Договірна Сторона може вживати заходів, що відступають від її зобов'язань за цією Конвенцією, виключно в тих межах, яких вимагає гострота становища, і за умови, що такі заходи не суперечать іншим її зобов'язанням згідно з міжнародним правом. Наведене вище положення не може бути підставою для відступу від статті 2 [право на життя], крім випадків смерті внаслідок правомірних воєнних дій, і від статей 3 [заборона катувань], 4 (пункт 1) [заборона рабства] і 7 [заборона покарання без закону]”*.

Комбатанти

є **законними учасниками збройного конфлікту міжнародного характеру**.

До цієї категорії віднесено:

- особовий склад регулярних збройних сил;
- особовий склад ополчення і добровольчих загонів, що входять і не входять до складу збройних сил;
- особовий склад організованих рухів опору і партизанських формувань, якщо вони відповідають таким умовам:
 - мають на чолі особу, відповідальну за своїх підлеглих;
 - мають певний і виразно видимий здалека відмітний знак;
 - відкрито носять зброю;
 - дотримуються у своїх діях законів і звичаїв війни.

Некомбатанти

особи, **які входять до складу збройних сил воюючої сторони**, надають їй допомогу у досягненні воєнних успіхів, але **безпосередньо не беруть участь у воєнних діях** (медичний і духовний персонал, інтенданти, військові кореспонденти, юристи тощо).

Цивільні особи

особи, які в будь-який момент та за будь-яких обставин **опиняються в умовах конфлікту під владою сторони конфлікту** або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Тобто це всі ті, хто:

- не є членами збройних сил сторони конфлікту
- не входять до організованих сил супротиву.

Військовополонені

комбатанти та законні учасники міжнародного збройного конфлікту (у т.ч. медичний та духовний персонал збройних сил) **з моменту її захоплення супротивником.**

Гарантії поводження з військовополоненими визначаються:

- Женевською конвенцією про поводження з військовополоненими від 12.08.1949 року
- Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій від 08.06.1977 року.

Найманці

особи, які беруть участь у збройному конфлікті **з метою отримання матеріальної вигоди, але не входять до складу збройних сил воюючої держави** чи інших легітимних структур.

Найманець не має права на статус комбатанта, і, відповідно, військовополоненого.

Добровольці

особи, які **за власним бажанням воюють на боці однієї зі сторін збройного конфлікту.**

Умови, за якими на добровольців розповсюджуються закони та звичаї війни:

- ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих;
- вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані;
- вони носять зброю відкрито;
- вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни.

Зброя невибіркової дії

зброя, при використанні якої **неможливо провести відмінність між військовими та цивільними об'єктами.** Зброя визнається такою за наступними критеріями:

- чи може зброя здійснити спрямований напад на військовий об'єкт;
- чи можуть наслідки застосування зброї бути обмежені, як цього вимагає міжнародне гуманітарне право?

Якщо відповідь на хоч одне з питань «ні», – це зброя невибіркової дії.

Джерела міжнародного гуманітарного права

- **“Право Женеви”** умовно позначає групу міжнародних договорів, які спрямовані на захист жертв війни. Найбільш повними на сьогодні є договори, прийняті у 1949 р., та додаткові протоколи до них від 1977 р. Серед цих категорій: цивільне населення, комбатанти, які поранені, хворі, зазнали кораблетрощі, є військовополоненими або через інші обставини більше не беруть участь у збройному конфлікті.

Основою міжнародного гуманітарного права на сьогодні є **чотири Женевські конвенції від 12 серпня 1949 року** про захист жертв війни, а також **два Додаткові протоколи до них від 8 червня 1977 року**:

- Женевська конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях;
 - Женевська конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі;
 - Женевська конвенція про поводження з військовополоненими;
 - Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни;
 - Додатковий протокол, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів;
 - Додатковий протокол, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру.
- **“Право Гааги”** – умовне позначення міжнародних договорів, які **забороняють використання окремих видів зброї чи застосування методів ведення війни в умовах збройного конфлікту**. Основою «права Гааги» є прийнята в 1907 році **Гаазька Конвенція (iv) про закони і звичаї сухопутної війни та Положення про закони та звичаї сухопутної війни**, додане до неї. Крім цього, Гаазькі конвенції та декларації 1899 та 1907 років, які передбачали обмеження методів та засобів ведення війни для зменшення зайвих страждань, інші договори стосовно заборони окремих методів ведення війни. Право Гааги стосується: **засобів ведення збройного конфлікту**. Це зброя та інше обладнання, за допомогою яких проводять напади, та методи – те, як зброя застосовується, та те, як загалом ведуться збройні дії.
 - **“Право Нью-Йорку”** – умовне позначення міжнародних договорів, які прийняті у межах ООН та стосуються **окремих аспектів захисту прав людини в умовах збройного конфлікту**.

- **Міжнародні звичаї** – звичаєві норми неофіційно кодифіковані Міжнародним Комітетом Червоного Хреста (МКЧХ) у вигляді Зводу звичаєвого МГП, що доступний на сайті МКЧХ. Є джерелом МГП, обов'язковим для всього міжнародного співтовариства. Міжнародні звичаї доповнюють чинні міжнародні договори та замінюють писані джерела права у випадку, коли держава не приєднується до якогось з договорів.
- **Прецедентна практика** – рішення кримінальних трибуналів, які не створюють нові норми МГП, натомість **тлумачать положення міжнародних договорів і міжнародних звичаїв** та орієнтують практику їх застосування.

Міжнародний збройний конфлікт:

- Чотири Женевські конвенції про захист жертв війни від 12.08.1949 р.
- Додатковий Протокол I до Женевських Конвенцій від 8.06.1977 р.
- “Право Гааги”
- міжнародні звичаї

Неміжнародний збройний конфлікт:

- ст. 3 спільна для Женевських конвенцій про захист жертв війни від 12.08.1949 р.
- Додатковий Протокол II до Женевських Конвенцій від 8.06.1977 р.
- “Право Гааги” (виключні норми)
- міжнародні звичаї

Основоположні принципи міжнародного гуманітарного права

МГП включає загальні принципи, які закріплюють обмеження для сторін збройного конфлікту незалежно від його виду. Порушення цих принципів залежно від його характеру може сприйматися як воєнний злочин.

Загальні принципи МГП визначають ключові обмеження для того, щоб **зменшити потенційні наслідки збройного конфлікту**.

У низці міжнародних договорів закріплено заборону використання окремих видів зброї, що значно розширює перелік джерел МГП. Зокрема, це стосується протипіхотних мін, розривних куль, задушливих газів, хімічної зброї, біологічної зброї, ядерної зброї та ін. Ці заборони виходять з характеристик видів озброєння: їхньої дії і можливих наслідків її застосування.

Принцип гуманності – визначає, що навіть в умовах збройного конфлікту сторони конфлікту мають проявляти повагу до всіх, навіть до представників сторони супротивника. МГП не передбачає категоричної заборони на завдання шкоди та заподіяння смерті у випадках, які є виправданими в умовах збройного протистояння, проте така шкода має бути співмірною та відповідати загальному розумінню про людяність:

- спрямований на захист жертв збройного конфлікту;
- в умовах збройного конфлікту сторони конфлікту мають проявляти повагу до всіх, навіть до представників сторони супротивника;
- забороняється застосовувати зброю, снаряди, способи та методи ведення бойових дій, які завдають надмірних поранень і зайвих страждань;
- забороняє сторонам конфлікту завдавати будь-яких страждань або руйнувань, які не виправдані досягненням законної мети конфлікту.

Принцип розрізнення цивільних осіб та учасників бойових дій, а також цивільних об'єктів та військових цілей є наріжним каменем МГП. Його зміст полягає в такому:

- єдиним законним об'єктом, на який держави можуть здійснювати посягання під час збройного конфлікту, є військові сили протилежної сторони;

- сторони збройного конфлікту завжди мають розрізняти цивільне населення та учасників бойових дій, цивільні об'єкти та військові цілі.

Принцип пропорційності - залежить від кожної конкретної ситуації, яка виникає в умовах збройного конфлікту, та відображає баланс між цілями нападу на військові об'єкти й захистом цивільних:

- сторона збройного конфлікту має свідомо обирати методи та засоби ведення війни;
- ті, хто планує або вирішує здійснити напад, повинні утримуватися від нього або зупинитися, якщо він може спричинити випадкові втрати серед цивільного населення, поранення цивільних осіб, пошкодження цивільних об'єктів, що було б надмірним стосовно конкретної і прямої військової переваги, яка має бути досягнута внаслідок такого нападу.

Принцип військової необхідності – під час проведення військових операцій стороною збройного конфлікту було враховано вимогу захищати цивільне населення і цивільні об'єкти. Це стосується як сторони, яка атакує і яка повинна зробити все можливе, щоб уникнути заподіяння випадкової шкоди в результаті своєї діяльності (запобіжні заходи в нападі), та сторони, на яку здійснюється напад, яка, враховуючи її можливості, максимально повинна вжити всіх необхідних заходів для захисту цивільного населення, яке перебуває під її контролем, від наслідків атак, здійснених ворогом:

- вжиття тих заходів, які необхідні для завершення збройного конфлікту та не заборонені законами війни;
- застосування сили в умовах збройного конфлікту є законним у межах, передбачених МГП;
- законні військові об'єкти можуть бути атаковані/знищені та ворожі комбатанти вбиті задля досягнення законної цілі збройного конфлікту.

Базові правила міжнародного гуманітарного права

Заборона

- використання хімічної, бактеріологічної зброї, задушливих газів, розривних, вибухових куль, протипіхотних мін, засліплювальної лазерної зброї, зброї, осколки якої не піддаються виявленню, касетних боєприпасів.
- віроломства та фальшивого перемир'я.
- засобів і методів ведення війни, які за своєю суттю є невибірковими або спричиняють зайві ушкодження чи надмірні страждання, або спричиняють тривалу та серйозну шкоду природному середовищу.
- модифікації навколишнього середовища як метод ведення війни.
- невибіркових нападів.
- репресій проти захищених осіб та об'єктів.
- проведення операцій таким чином, що внаслідок них усі будуть знищені.
- використання голоду як способу ведення війни.
- вчинення насильства, вбивств, жорстокого поводження, катування, заподіяння каліцтв, тілесних покарань, колективних покарань, репресій, взяття заручників, зґвалтування, примусової проституції, сексуального насильства, приниження та образливе поводження, поневолення та пограбування захищених осіб.
- нападів на медичні заклади або пересувні медичні підрозділи.
- використання дітей-солдатів.
- найманства

Базові правила міжнародного гуманітарного права

Обов'язок

- розмежування між учасниками бойових дій і цивільним населенням, а також між військовими цілями та цивільними об'єктами.
- уникнення і мінімізації випадкових втрат / травм серед цивільного населення або пошкодження цивільного майна.
- забезпечення розміщення військових об'єктів таким чином, щоб захищати цивільне населення та цивільні об'єкти від небезпек, які виникають унаслідок військових операцій.
- охороняти культурні цінності
- обмежити напади на установки, що містять небезпечні сили.
- обмежити використання протитранспортних, морських мін, торпед, мін-пасток/інших пристроїв та запальної зброї.
- забезпечити гуманне поводження з усіма особами, які не беруть участі у військових операціях, зокрема із цивільним населенням та особами, які вибули з бойових дій унаслідок капітуляції, хвороби, поранення або затримання.
- захищати жінок та дітей від незаконних нападів, зокрема від зґвалтування, примусової проституції чи будь-якої іншої форми непристойного нападу.
- забезпечити гуманне поводження з будь-якою затриманою особою незалежно від того, чи належить вона до збройних сил сторони конфлікту, чи є будь-якою іншою особою, затриманою з будь-якої причини.
- забезпечити належне поводження, захист і лікування поранених, хворих або постраждалих у корабельних аваріях з обох сторін конфлікту без дискримінації та цивільних осіб, за можливості.
- забезпечити пошуку і ідентифікацію поранених, хворих, потерпілих від корабельних аварій та загиблих.
- забезпечити повагу та захист медичного і релігійного персоналу.
- охороняти перевезення поранених і хворих та медичного обладнання.
- захищати емблеми Червоного Хреста, Червоного Півмісяця і Червоного Кришталю.
- забезпечити право сімей знати про долю своїх хворих, поранених і померлих родичів та сприяти роботі Центрального агентства з розшуку МКЧХ.
- охороняти гуманітарну допомогу.
- вживати заходів захисту цивільного населення від впливу вибухонебезпечних залишків війни і залишків касетних боєприпасів.

Комбатанти

є законними учасниками збройного конфлікту міжнародного характеру.

- За міжнародним гуманітарним правом до цієї категорії віднесено:
- особовий склад **регулярних збройних сил**;
- особовий склад **ополчення і добровольчих загонів**, що входять і не входять до складу збройних сил;
- особовий склад **організованих рухів опору і партизанських формувань**, якщо вони відповідають таким умовам:
 - а) мають **на чолі особу**, відповідальну за своїх підлеглих;
 - б) мають певний і виразно видимий здалека **відмітний знак**;
 - в) **відкрито** носять зброю;
 - г) **дотримуються** у своїх діях **законів** і звичаїв війни.

За МГП категорія комбатантів **не тотожна військовослужбовцям збройних сил держави**. Натомість цей правовий статус надається представникам збройних формувань, які створені та діють відповідно до національного законодавства держави, входять до структури урядових сил і формують силовий блок країни.

Тому оцінюючи комбатантів, норми МГП звертають увагу на підрозділи збройних сил, поліцейські формування, які здійснюють охорону правопорядку, сили територіальної оборони, добровольчі військові підрозділи, які діють відповідно до національного законодавства та визнані державою, а також інші підрозділи.

Правовий статус комбатанта включає:

- право брати безпосередню участь у воєнних діях;
- сприйняття як законного об'єкта застосування військової сили аж до фізичного знищення;
- гарантії поведження як до військовополоненого у разі потрапляння в руки супротивної сторони;
- захист у разі вибуття з активної участі у бойових діях, поранення чи хвороби (hors de combat);
- гарантії гуманного поведження з боку супротивника в умовах бойових дій (заборона віроломства, застосування окремих видів зброї, використання форми супротивника).

! Не всі, хто бере в руки зброю в умовах міжнародного збройного конфлікту, отримують у подальшому статус комбатанта.

● Члени збройних сил можуть втратити цей привілей через те, що не відрізняли себе від цивільного населення.

Некомбатанти – особи, які входять до складу збройних сил воюючої сторони, надають їй допомогу у досягненні воєнних успіхів, але безпосередньо не беруть участі у воєнних діях. До них належать медичний і духовний персонал, інтенданти, військові кореспонденти, юристи тощо.

Незаконні комбатанти

Крім того, найманці, приватні підрядники, агенти цивільних розвідок, інші цивільні особи можуть брати безпосередню участь у бойових діях або підтримувати військові зусилля сторони конфлікту, але при цьому не матимуть привілеїв статусу комбатанта. В окремих випадках у теорії МГП такі учасники описуються як незаконні, але подібне їх сприйняття не означає, що їхні дії не підпорядковуються законам і звичаям ведення війни.

Шпигун – особа, яка, діючи таємно або обманним шляхом, збирає (чи намагається збирати) відомості, що мають військове значення, на території, яку контролює одна зі сторін конфлікту, з метою подальшої передачі цієї інформації протилежній стороні.

Найманець – особа, яка бере участь у збройному конфлікті з метою отримання матеріальної вигоди, але не входить до складу збройних сил воюючої держави чи інших легітимних структур. Найманець не має права на статус комбатанта, і, відповідно, військовополоненого.

Додатковий протокол до Женевських конвенцій, що стосується захисту жертв міжнародних конфліктів (Протокол I) визначає найманцем будь-яку особу, яка:

- a. спеціально завербована на місці або за кордоном для того, щоб брати участь у збройному конфлікті;
- b. фактично бере безпосередню участь у воєнних діях;
- c. бере участь у воєнних діях, керуючись, головним чином, бажанням одержати особисту вигоду, і якій дійсно було обіцяно стороною або за дорученням сторони, що перебуває у конфлікті, матеріальну винагороду, що істотно перевищує винагороду, яка обіцяна чи сплачується комбатантам такого ж рангу і функцій, які входять до особового складу збройних сил цієї сторони;
- d. не є ні громадянином сторони, що перебуває в конфлікті, ні особою, яка постійно проживає на території, яка контролюється стороною, що перебуває у конфлікті;
- e. не входить до особового складу збройних сил сторони, що перебуває у конфлікті;
- f. не послана державою, яка не є стороною, що перебуває в конфлікті, для виконання офіційних обов'язків як особи, що входить до складу її збройних сил.

Цивільні

особи, які в будь-який момент та за будь-яких обставин опиняються в умовах конфлікту під владою сторони конфлікту або окупаційної держави, громадянами яких вони не є.

Тобто це всі ті, хто:

- не є членами збройних сил сторони конфлікту
- не входять до організованих сил супротиву.

Зокрема, під це визначення підпадають **особи, які супроводжують збройні сили, не входячи до їхнього складу, такі як військові кореспонденти, приватні підрядники, цивільні розвідники.**

Основне правило МГП, що стосується визначення статусу цивільної особи встановлює:

у випадку існування сумнівів щодо того, чи належить особа до цивільного населення, презюмується наявність такого статусу до моменту доведення протилежного.

Цивільним особам надається захист **у двох аспектах:**

1
2

- під час активної фази збройного конфлікту (від перетворення на об'єкт збройного нападу та наслідків застосування сили проти військових цілей і комбатантів супротивника);
- коли вони потрапляють під владу супротивника (зокрема, коли вони опиняються на території супротивної держави або коли територія, на якій вони мешкають, стає окупованою).

Особливості статусу цивільного населення в умовах збройного конфлікту:

- **підлягають захисту** в умовах збройного конфлікту (статус захищених осіб за IV Женевською конвенцією та I і II Додатковими протоколами);
- **не може бути об'єктом** прямого нападу;
- **не може піддаватися невідбирковим атакам** чи використовуватися як живий щит;
- **заборонено** залякування, переслідування, негуманне чи принизливе поводження;
- мають бути **забезпечені умови для нормального життя** цивільного населення;
- вразливі категорії – жінки та діти – підлягають особливому захисту.

Правовий статус цивільних осіб:

- в умовах **міжнародного** збройного конфлікту визначається положеннями Женевської конвенції про захист цивільного населення від 12.08.1949 р. і Додаткового протоколу I до ЖК від 08.06.1977 р.,
- в умовах **неміжнародного** збройного конфлікту – ст. 3 спільною для Женевських конвенцій від 12.08.1949 р. і Додатковим протоколом II до ЖК від 08.06.1977 р.

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР
ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

Just talk

Військовополонені

Статус військовополоненого характерний **виключно для збройного конфлікту міжнародного характеру**, оскільки прив'язується виключно до комбатантів, законних учасників збройного конфлікту (зокрема медичний і духовний персонал збройних сил). Подібний статус особа **автоматично отримує з моменту її захоплення супротивником**.

Ст. 4 Женевської конвенції визначає **хто саме може вважатися військовополоненим**:

- особовий склад збройних сил, ополчення чи добровольчих загонів, які відносяться до збройних сил;
- члени збройних груп за таких умов: ними командує особа, яка відповідає за своїх підлеглих; вони мають постійний відмітний знак, добре розпізнаваний на відстані; вони носять зброю відкрито; вони здійснюють свої операції згідно із законами та звичаями війни;
- члени особового складу регулярних збройних сил, які заявляють про свою відданість урядові або владі, що не визнані державою, яка їх затримує;
- особи, які супроводжують збройні сили, але фактично не входять до їхнього складу (екіпаж військових літаків, військові кореспонденти, постачальники, побутове обслуговування збройних сил);
- члени екіпажів суден торговельного флоту, зокрема капітанів, лоцманів і юнг, а також екіпажів цивільних повітряних суден сторін конфлікту, які не користуються більш сприятливим режимом згідно з будь-якими іншими положеннями міжнародного права; жителі неокупованої території, які під час наближення ворога озброюються, щоб чинити опір за умови, що вони носять зброю відкрито й дотримуються законів і звичаїв війни.

Гарантії поведження із військовополоненими визначаються Женевською конвенцією про поведження з військовополоненими від 12.08.1949 р. та Додатковим протоколом I до Женевських конвенцій від 08.06.1977 р. Серед них:

- за поведження з військовополоненим відповідає держава, що утримує в полоні (ст. 12)
- із військовополоненими мають поводитися гуманно та надавати їм усебічний захист(ст. 13)
- військовополонені за всіх обставин мають право на повагу до особи та честі (ст.14)
- військовополонені мають отримувати безоплатну медичну допомогу (ст. 15)
- заборона дискримінації
- військовополонені мають утримуватись віддалено від зони ведення бойових дій в окремих приміщеннях із дотриманням санітарно-гігієнічних умов і забезпечуватися достатнім харчуванням та кількістю питної води;
- заборонено застосовувати фізичне насильство до полонених і будь-які заходи примусу.

Шпигуни та найманці не мають права на статус військовополоненого.

Зниклі безвісти

Для цілей МГП цей термін, як правило, охоплює **всіх цивільних або військових осіб, місцезнаходження яких невідоме** їхнім родичам і які відповідно до достовірної інформації **зникли у зв'язку зі збройним конфліктом**.

Держави (сторони конфлікту) зобов'язані:

- з'ясувати долю й місцезнаходження зниклих безвісти (зокрема й забезпечити дотримання права на отримання інформації про долю й місцезнаходження родичів);
- вживати заходів щодо запобігання випадкам безвісного зникнення.

Загиблі

З метою забезпечення того, щоб особи, які загинули з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, були знайдені, **МГП зобов'язує сторони, які воюють**:

- шукати та надавати всю наявну інформацію про загиблих осіб;
- забезпечувати, щоб до їхніх останків і могил ставилися з повагою;
- забезпечувати, щоб уся доступна інформація про такі останки та місцезнаходження їхнього захоронення підлягала реєстрації.

Особи, загиблі з причин, пов'язаних зі збройним конфліктом, можуть визнаватися зниклими безвісти, якщо не вжиті необхідні заходи для їхнього пошуку, для збору й ідентифікації їхніх останків, а також для інформування відповідних органів. Так, учасники збройних сил, імовірно, вважаються «зниклими безвісти», якщо вони не мають при собі ідентифікаційних жетонів або еквівалентних засобів ідентифікації, як того вимагає МГП.

Міжнародне гуманітарне право та міжнародне право прав людини (МППЛ)

У преамбулі Додаткового протоколу до Женевських конвенцій від 12.08.1949 р. про захист жертв неміжнародного збройного конфлікту 1977 року зазначено: “нагадуючи, що міжнародні документи, які стосуються прав людини, надають основний захист людській особистості...”.

Відповідно до класичного поділу публічного міжнародного права, МГП застосовується в умовах збройного конфлікту, а МППЛ – в умовах мирного часу. Проте існує так звана сіра зона, яка містить прогалини у регулюванні за таких обставин:

- ситуації, у яких не було досягнуто порогу для застосування МГП – не має місця збройний конфлікт;
- якщо певна держава не є учасницею міжнародного документа;
- було заявлено про відступ від зобов'язань;
- коли йдеться про ситуацію, учасником якої є не уряд, а, наприклад, збройне формування.

МГП

Діє в умовах збройного конфлікту

Є обов'язковим до виконання

Поширює дію на всіх учасників збройного конфлікту

Захищає осіб, які не беруть участі у конфлікті, та цивільних осіб

Вчинені порушення зумовлюють індивідуальну відповідальність

МППЛ

Діє в умовах збройного конфлікту та у мирний час

Є обов'язковим до виконання, проте окремі міжнародні документи передбачають можливість тимчасового відступу від зобов'язань за специфічних умов. Проте є перелік прав, відступати від яких не допускається

Діє у відносинах держава – індивід. Крім того, окремі аспекти реалізації залежать від агентів держави

Захищає усіх індивідів

Вчинені порушення зумовлюють відповідальність держав. Проте може ставитися питання про індивідуальну відповідальність, якщо дії утворюють склад злочину, зокрема й воєнного злочину чи злочину проти людяності

Спільні аспекти МГП і МППЛ:

- принцип гуманного поводження;
- базове розуміння людяності;
- заборона дискримінаційного поводження;
- захист вразливих категорій;
- заборона тортур і жорстокого поводження;
- передбачення базових гарантій судового розгляду під час кримінального провадження;
- регулює гуманітарні питання (продукти харчування і медична допомога)

ТРЕНІНГОВИЙ ЦЕНТР
ПРОКУРОРІВ УКРАЇНИ

Just talk

Міжнародний кримінальний Суд

Міжнародний кримінальний Суд (МКС, International Criminal Court) — це міжнародний трибунал, створений у 1998 році для розслідування і переслідування осіб, обвинувачених у вчиненні **геноциду, воєнних злочинів, злочинів проти людяності та злочину агресії**. Діє на постійній основі та може здійснювати переслідування щодо **будь-якої ситуації за умови визнання країною юрисдикції Суду / ратифікації Римського статуту**.

Суд почав роботу з липня 2002 року після того, як 60 країн ратифікували Римський статут. З 17.07.2018 р. Суд має юрисдикцію розслідувати злочин агресії.

Місце розташування МКС — місто Гаага, Нідерланди.

МКС може розглядати справи у таких випадках:

1. за ініціативою Прокурора Міжнародного кримінального суду;
2. коли держава-учасниця Римського статуту передає ситуацію;
3. Рада Безпеки ООН передає справу до МКС (справи щодо Південного Судану та Лівії).

Римський статут МКС — це міжнародний договір, який визначає порядок функціонування і юрисдикцію МКС.

МКС розглядає такі міжнародні злочини:

1. геноцид (намір винищити певну національну, расову, етнічну або релігійну групу)
2. злочини проти людяності (масштабне переслідування мирного населення)
3. воєнні злочини (порушення законів і звичаїв ведення війни (наприклад, щодо поводження із військовополоненими або використання заборонених видів зброї)
4. злочини агресії (планування або вчинення особою, яка здійснює контроль над силовими формуваннями, акту агресії, який є порушенням Статуту ООН).

Критерії серйозності вчинених злочинів, які застосовуються Прокурором МКС під час оцінювання ситуації:

1. характер вчинених злочинів (наскільки великим є вплив та трагічні наслідки цього злочину);
2. спосіб вчинення злочинів (визначення об'єктивної сторони злочину (яким способом його було вчинено); рівень жорстокості, який характеризує вчинений злочин; рівень тяжкості вчиненого злочину);
3. суб'єкт вчинення злочинів (посада і ранг суб'єкта; рівень впливу на формування політики вчинення злочинів; обсяг відповідальності, який покладається на особу відповідно до займаної посади чи функціональних обов'язків);
4. масштаб вчинених злочинів (кількість жертв, які постраждали від вчинення злочинів; розмір завданої шкоди; наявність системної злочинної політики, на

виконання якої вчиняються злочини).

Основний принцип роботи МКС:

забезпечення балансу між повагою до державного суверенітету та першістю держав у здійсненні правосуддя і принципом універсального запобігання, необхідністю переслідувати найтяжчі міжнародні злочини.

! МКС не підміняє національні юрисдикції, а діє на основі принципу комплементарності в умовах, коли держава:

1. не хоче здійснювати правосуддя (необгрунтована затримка у провадженні, захист особи від відповідальності, провадження не здійснювалось/не здійснюється незалежно чи неупереджено);
2. не може здійснювати правосуддя (розвал держави та відсутність судової системи, інші причини (немає доступу до засобів здійснення правосуддя, неможливо отримати докази тощо).

Міжнародний кримінальний суд та Україна:

17.04.2014 р. - Україна офіційно подала декларацію до МКС щодо прийняття тимчасової юрисдикції щодо злочинів під час Революції Гідності здійснених у період з 21 листопада 2013 р. по 22 лютого 2014 р. (Декларація I);

08.09.2015 р. - Україна подала нову декларацію до МКС, яка визнала юрисдикцію Суду щодо злочинів, вчинених на сході України та в Криму (Декларація II) з 2014 року до сьогодні;

2016 р. - Україна прийняла закон про внесення змін до Конституції України, дозволяючи ратифікацію Римського статуту (набули чинності 30.06.2019 р.);

11.12.2020 р. - Прокурор МКС заявила, що ситуація в Україні відповідає критеріям для відкриття розслідування Судом;

02.03.2022 р. - Прокурор МКС відкрив розслідування щодо ситуації в Україні.

Міжнародний суд ООН

Міжнародний Суд ООН (Міжнародний суд справедливості, International Court of Justice) – основний судовий орган ООН, юрисдикція якого заснована на зобов'язаннях держав у сфері міжнародного права. Суд перевіряє дотримання державами взятих на себе обов'язків за міжнародними документами через рішення спірних справ і консультативні висновки. Спори між державами, що стосуються можливих порушень МГП, можуть розглядатися Міжнародним Судом ООН, якщо їх обов'язки впливають із положень міжнародних договорів і залучені держави погодилися визнати його юрисдикцію або спеціальним договором для розгляду конкретної справи, або через факультативну декларацію, якою держава погоджується на юрисдикцію для розгляду майбутніх справ.

На Суд покладено подвійну функцію:

- вирішення відповідно до міжнародного права юридичних спорів, переданих йому на розгляд державами (функція у спірних справах);
- винесення консультативних висновків з правових питань, що направляються йому належним чином уповноваженими міжнародними органами й організаціями (консультативна функція).

Суд має юрисдикцію вирішувати питання про міжнародну відповідальність держав і можливість визначення компенсації за вчинені порушення.

Україна звернулася із заявою проти Російської Федерації до Міжнародного Суду ООН **стосовно спотворення поняття геноциду** для виправдання власної воєнної агресії у вигляді “спеціальної операції з “демлітаризації” та “денацифікації””. Україна прагне отримати рішення Суду про те, що вона не здійснює геноцид проти російськомовного населення у Донецькій і Луганській областях протягом 8 років, як стверджує президент Росії В. Путін.

При цьому в заяві **Україна стверджує про наявність наміру Росії щодо планування реальних актів геноциду в Україні**, оскільки РФ навмисно вбиває та завдає серйозних поранень представникам української національності, що, в купі з офіційною риторикою Президента РФ про заперечення існування українського народу, є *actus reus* (об'єктивна сторона) злочину геноциду за статтею II цієї Конвенції. Варто додати, що висловлювання Путіна про “денацифікацію”, тобто звинувачення українців в тому, що вони “бандерівці”, “нацисти” тощо, а тим паче наміри знищити українську державу як таку, адже її не існувало до 1918 р., можна розглядати як планування геноциду українського народу за етнічною ознакою, тобто наявний ментальний елемент (*умисел, mens reus*). Саме цих елементів складу злочину разом із контекстуальним елементом (обставинами), на думку України, достатньо, аби стверджувати: якщо й не відбувається геноциду українців, то точно планується.

МС ООН має повноваження застосовувати тимчасові (попередні, до остаточного рішення) заходи, які можуть зобов'язати Росію вжити конкретних дій або утриматися від них. **7-8 березня 2022 р. ICJ проведе відкриті слухання стосовно тимчасових заходів щодо цієї скарги України.**

Це вже друга справа щодо ситуації в Україні проти РФ в цьому Суді – 16 січня 2017 р. Україна звернулася до МС ООН щодо порушення Росією Міжнародної конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму (ICSFT) та Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації (CERD). 8 листопада 2019 р. МС ООН попередньо визнав свою юрисдикцію у цій справі й наразі розгляд триває.

Універсальна юрисдикція

Відповідно до принципу універсальної юрисдикції в межах національних систем правосуддя **може здійснюватися переслідування за найтяжчі міжнародні злочини, вчинені іноземними громадянами на чужій території, на основі принципу, що такі злочини завдають шкоди всій світовій спільноті і порушують міжнародний порядок, на захист якого можуть ставати окремі держави.** Кілька країн Європи – Німеччина, Швеція, Фінляндія, Франція, Нідерланди – мають юрисдикцію щодо всіх міжнародних злочинів, вчинених на території України.

Особливості універсальної юрисдикції:

- принцип передбачено у національному законодавстві держав та переслідування осіб здійснюється на основі національного права;
- національне законодавство має відповідати нормам міжнародного права для того, щоб такі рішення були визнані законними;
- можливості цього принципу обмежені дією функціональних імунітетів (захист від судового переслідування іншими державами вищих посадових осіб);
- кримінальне законодавство держав, які застосовують універсальну юрисдикцію обмежено випадками, коли громадяни держави стають жертвами таких злочинів або коли виконавець таких злочинів перебуває на території цієї держави;
- застосовується виключно щодо фактів вчинення найтяжчих міжнародних злочинів (геноцид, злочини проти людяності, воєнні злочини).

Деякі країни створили спеціальні органи, які займаються виключно такою категорією злочинів, або мають спеціалізацію органів у межах національної системи правосуддя. Також посилюється співпраця між національними системами правосуддя, які застосовують універсальну юрисдикцію.

Цей механізм можуть використовувати також **міжнародні слідчі групи, тобто об'єднання слідчих різних національних правових систем для притягнення винних до відповідальності.** Україна вже вдавалася до такої практики, коли брала участь у спеціальній слідчій групі під керівництвом Нідерландів з розслідування збиття цивільного пасажирського літака MH17 неподалік Донецька (2014 р.).

За допомогою застосування такого механізму можна притягнути до відповідальності **не лише військово-політичне керівництво держави, а й військовослужбовця будь-якого рангу, який вчиняв воєнні злочини проти мирного населення** України в будь-якому куточку світу, де діє юрисдикція держав-членів спеціальної слідчої групи (наприклад, шляхом використання механізму приписів (карток) Інтерполу).

Наприклад, у грудні 2021 р. у Німеччині на виконання принципу універсальної юрисдикції було винесено перший вирок за фактом геноциду єзидів. А у Аргентині у 2019 р. відкрито розслідування за фактами вчиненні злочинів проти людяності у М'янмі.

26 лютого 2022 р. Генеральний прокурор І. Венедіктова обговорювала можливість спільного розслідування з спеціалістами з США, а 3 березня цього ж року – із прокурорами Італії, Англії та Уельсу, які вже розпочали розслідування військової агресії з боку Росії. Також відомо, що власні розслідування розпочали Литва та Польща.

Особливості розслідування воєнних злочинів відповідно до національного законодавства

Воєнні злочини вирізняються такими особливостями:

- склад злочину залежить від норми міжнародного гуманітарного права;
- одне діяння може містити кілька фактів порушень МГП;
- вчиняються виключно в умовах збройного конфлікту: міжнародного чи неміжнародного;
- передбачають індивідуальну кримінальну відповідальність.

Структура воєнних злочинів відрізняється від складу злочину за національним законодавством України. МКС не оперує поняттями суб'єктивних (суб'єкт і суб'єктивна сторона) та об'єктивних (об'єкт та об'єктивна сторона) ознак злочину. Натомість використовується **структура**, що включає:

- матеріальний елемент,
- ментальний елемент
- контекстуальний елемент (контекстуальні обставини).

Особливості форм співучасті:

- вчинення злочину індивідуально, разом з іншими чи через іншу особу;
- підбурення або спонукання до вчинення злочину;
- з ціллю полегшити вчинення злочину пособництво, підбурення чи іншим чином сприяння вчиненню злочину;
- будь-яким іншим чином сприяння вчиненню злочину чи замаху на нього групою осіб, що діють з загальною метою. Таке сприяння повинно надаватися умисно та:
 - в цілях підтримання злочинної діяльності чи злочинної цілі групи;
 - з усвідомленням умислу вчинити злочин.
- вчиняти замах на злочин, вживати дії, що є суттєвими кроками до вчинення злочину, який не був вчинений в силу обставин, що не залежали від волі особи.

Характеристики правової кваліфікації діянь за ст. 438 КК України:

Головна особливість ст. 438 КК України – це її **бланкетне формулювання**. Стаття не містить чіткого опису об'єктивної сторони цього складу злочину, а натомість відсилає на “інші порушення законів та звичаїв війни, що передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України”. Тому для того, щоб обґрунтувати певне порушення МГП, необхідно поряд з правовою кваліфікацією за ст. 438 КК України додавати посилання на норму МГП, закріплену у відповідному міжнародному договорі.

II Для правової кваліфікації за ст. 438 КК України важливо показувати, що **діяння мало зв'язок зі збройним конфліктом**.

Важливо показувати характер збройного конфлікту та його кваліфікацію: міжнародний або неміжнародний. Дії, що становлять об'єктивну сторону воєнних злочинів, вчиняються під час збройного конфлікту і пов'язані з ним. Об'єктом посягання є особи (їхні права або власність), що перебувають під захистом МГП. Виконавець усвідомлював фактичні обставини, які свідчили про існування збройного конфлікту.

III Вчинення таких злочинів **вимагає активних дій від суб'єкта**. Не зважаючи на те, чи йдеться про планування систематичних дій, чи їхнє безпосереднє виконання, найтяжчий міжнародний злочин – це завжди дія, яка є проявом насильства. Вбивства, тортури, обстріли, сексуальне насилля, напади – ці акти фактично можуть утворювати склади найтяжчих міжнародних злочинів.

IV У формулюванні ст. 438 КК України йдеться не лише про **порушення МГП**, а й воєнні злочини.

“Серйозність” порушень визначається на підставі трьох критеріїв: порушення є серйозними, якщо вони ставлять під загрозу

1. захищені категорії осіб (цивільне населення, військовополонені, поранені та хворі);
2. об'єкти, що перебувають під захистом МГП (цивільні об'єкти чи інфраструктура);
3. порушують основоположні цінності. Наприклад, діяння може належати до воєнних злочинів, якщо воно порушує основоположні цінності, навіть якщо цим діянням не було завдано безпосередньої фізичної шкоди особам або об'єктам, що перебувають під захистом МГП. Такі діяння включають, серед іншого, осквернення трупів або вербування в збройні сили дітей до 15 років.

Зокрема, серйозні порушення передбачені ст. 50 ЖК I, ст. 51 ЖК II, ст. 130 ЖК III, ст. 147 ЖК IV, ст. 11, 85 ДП I.

Міжнародні договори у сфері міжнародного гуманітарного права, стороною яких є Україна

Конвенція про поліпшення долі поранених і хворих у діючих арміях від 12.08.1949;

- Конвенція про поліпшення долі поранених, хворих та осіб, які зазнали корабельної аварії, зі складу збройних сил на морі від 12.08.1949;
- Конвенція про поводження з військовополоненими від 12.08.1949;
- Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12.08.1949;
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 08.06.1977;
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується захисту жертв збройних конфліктів неміжнародного характеру (Протокол II), від 08.06.1977;
- Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12.08.1949, що стосується прийняття додаткової відмітної емблеми (Протокол III), від 08.06.1977;
- Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14.05.1954;
- Протокол про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14.05.1954;
- Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту від 26.09.1999;
- Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі від 18.10.1907;
- Конвенція про заборону військового або будь-якого ворожого використання засобів впливу на природне середовище від 18.05.1977;
- Протокол про заборону застосування на війні задушливих, отруйних або інших подібних газів та бактеріологічних засобів від 17.06.1925;
- Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невивіркову дію від 10.10.1980;
- Додатковий протокол до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невивіркову дію, від 13.10.1995;
- Протокол про заборону або обмеження застосування мін, мін-пасток та інших пристроїв, що додається до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що наносять надмірні пошкодження або мають невивіркову дію від 03.05.1996;
- Конвенція про заборону розробки, виробництва та накопичення запасів бактеріологічної (біологічної) і токсинної зброї та про їх знищення від 10.04.1972;
- Конвенція про заборону розробки, виробництва, накопичення, застосування хімічної зброї та про її знищення від 13.01.1993;
- Додатковий протокол до Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невивіркову дію, від 13.10.1995;
- Конвенція про заборону застосування, накопичення запасів, виробництва і передачі протипіхотних мін та про їхнє знищення від 18.09.1997;
- Конвенція з касетних боєприпасів від 30.05.2008;
- Факультативний протокол до Конвенції про права дитини щодо участі дітей у збройних конфліктах від 01.01.2000 та інші.